

เท (ว) ดาไม้ดัก : เทพผู้พิทักษ์ช่องเขา

วันพระ สืบสกุลจินดา เรียบเรียง
ดิเรก พรตตะเสน เรื่อง

“เท (ว) ดาไม้ดัก” หรืออีกชื่อหนึ่งซึ่งเป็นชื่อเดิมคือ “เท (ว) ดาเขาแดง” กับ “เท (ว) ดาเขาชุมทอง” ตัวละครในเรื่องนี้ เห็นจะไม่ใช่วิญญาณที่ระเหิดจากร่างมนุษย์ ซึ่งมีคุณงามความดีเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป เพราะพอเริ่มเรื่องก็ขึ้นถึง “ปางเท (ว) ดา” กันทีเดียว เท (ว) ดาสององค์นี้จึงน่าจะมาจากอำนาจของพรหม

สมัยเมื่อเจ้าพระยามหานครไม่ปรากฏพระนามองค์และนามเมืองครององค์หนึ่ง แล่นลำภาบรรทุกทองคำและทรัพย์สินมีค่ามุ่งมาหาหาตทรายแก้วเมืองนครดอนพระ เพื่อสมทบกิจบุญสร้างเจดีย์ใหญ่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมีเหตุลำภาโดนมรสุมระหว่างทางต้องแล่นลำภาเข้าแอบเกาะ แต่บุพกรรมทำให้เรือเกยหินโสโครกแตกต้องลำเลียงทองคำและทรัพย์สินที่ตั้งใจจะนำไปสมทบสร้างเจดีย์ใหญ่เป็นพุทธบูชาเข้าพักไว้ในถ้ำบนเกาะ แล้วระดมแรงกันสร้างเรือลำใหม่เพื่อลำเลียงทองคำและทรัพย์สินพุทธบูชาต่อไปยังหาตทรายแก้วให้จงได้ ซึ่งเป็นเหตุให้เกาะซึ่งภายหลังกลายเป็นแผ่นดินใหญ่ได้ชื่อ “เขาชุมทอง” นั้น

บรรดาวิญญาณผู้ข้องวิญญูหลายหมื่นหลายแสนดวง ที่ติดตามลำภาบรรทุกทองคำและเหล่านมนุษย์เป็นๆ มา เพื่อร่วมกระทำพุทธบูชาทักษิณาวรรตสลัสดวงจรเวียนวายตายเกิดที่หาตทรายแก้วด้วย ก็พรั่งพร้อมบงกสมทบด้วยมนุษย์พุทธศาสนิกเรือแตกคลาคล่ำไปทั้งเกาะ เทดาเขาชุมทองผู้สถิตเป็นใหญ่อยู่ ณ ที่นั่นมาช้านานก็ปลั่งลิ้นสุข เพราะความร่วนวายของมนุษย์และอมมนุษย์เหล่านั้น

แม้เทดาเขาชุมทองจะทรงอิทธิฤทธิ์เหนือกว่า สามารถจัดขัดขวางเสกสรรความสงบให้คงมีที่เกาะนั้นเหมือนเดิมได้โดยง่าย แต่ความกาหลของมนุษย์และอมมนุษย์เรือแตกเหล่านั้น ก็เป็นไปเพราะความศรัทธาเพื่อสั่งสมบารมีในพระพุทธศาสนา ถ้าขัดขวางทางอันจะสิ้นสุดวิญญู ซึ่งเทดาเขาชุมทองเองก็มุ่งหวังและอุตส่าห์สั่งสมบารมีมาช้านานตามวิสัยเทดาในพระพุทธศาสนาทั่วไปก็พลันจะไฉ่เหตุ ครั้นจะส่งเสริมหรือ ตนก็พ้นอามิสนุชาถึงขั้นปฏิบัติบูชาแล้ว ขึ้นเข้ายุ่งด้วยเห็นจะไม่พ้นร่วนวาย เมื่อพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว ก็เหลือหนทางอยู่เพียงทางเดียวเท่านั้น คือหลีกเร้น ซึ่งจะให้ความสงบสุขและเป็นการดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย

คิดดังนั้นแล้ว เทดาเขาชุมทองจึงระเห็จออกสืบเสาะแหล่งสถิตใหม่โดยไม่รอช้า วนไปเวียนมาหลายตระหลบกก็เห็นว่า “เขาแดง” (ปัจจุบันอยู่ในหมู่ที่ ๓ ตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์) มีห้วยละหารธารถ้ำ เป็นทำเลสงบร่มเย็น เหมาะต่อการสถิตของเทดา เป็นอย่างยิ่ง แต่เขาแดงมี “เทดาเขาแดง” สถิตอยู่แล้วเขาเดียวจะมีเทดาสององค์ไม่มี ธรรมเนียม เพราะจะเกิดุ่นวายด้วยชิงกันเป็นใหญ่กันขึ้นอีก

แม้ตนจะมีฤทธิ์เดชเหนือกว่าเทดาเขาแดง อาจข่มบังคับเอาด้วยอิทธิฤทธิ์ แต่ก็ไม่ใช่ วิสัยที่เทดาจะพึงกระทำ จะเจรจาโดยสันติวิธี เทดาเขาแดงก็เห็นจะไม่ยอมด้วยดีเป็นแน่ แต่อย่างไรก็จำจะต้องหาเหตุขับเทดาเขาแดงให้ไปอยู่เสียที่อื่นโดยวิธีนี้มนวลให้จงได้ เพื่อไม่ให้มนุษย์ดูหมิ่นนินทาต่อภายหลัง

เทดาเขาแดงนั้น เป็นที่ทราบอื้อฉาวไปทั้งในหมู่มนุษย์และอมมนุษย์ว่า มีนิสัย อยู่อย่างหนึ่ง คือชอบเล่นสบบ้าพั่น และฝีมือก็ไม่ดีเด่นอะไรนักด้วย เพราะมักจะเป็นผู้แพ้ มากกว่าชนะ แพ้แม้แต่กับมนุษย์ธรรมดา เป็นที่อับอายขายหน้าเทวดาด้วยกันอยู่เสมอ

เทดาเขาชุมทองได้ถือเอาจุดอ่อนนี้เป็นเล่ห์ หาเหตุทำเทดาเขาแดงเล่นสบบ้าพั่นกัน โดยกำหนดเงื่อนไขว่า ถ้าเทดาเขาชุมทองแพ้ จะแบ่งฤทธิ์ให้เทดาเขาแดงครึ่งหนึ่ง และถ้าเทดา เขาแดงแพ้ เทดาเขาแดงจะต้องสละเขาแดงทั้งเขาให้เทดาเขาชุมทองสถิตเพียงองค์เดียว

แต่ทั้งนี้ ห้ามมิให้เล่นลูกสบบ้าคู่มือที่เตรียมไว้ก่อน ต่อเมื่อถึงวันและเวลานัด จึงให้เก็บลูกสบบ้าจากเถามาเล่นกันทันทีทันใดนั้น เพื่อไม่ให้เป็นที่เสียเปรียบซึ่งกันและกัน เทดาเขาแดงรับคำทำ รับเงื่อนไขที่เทดาเขาชุมทองกำหนดทุกข้อโดยไม่รังเกียจระงอน

เมื่อตกลงแล้ว เทดาทั้งสองก็ระเห็จไปช่วยกันเลือกสถานที่สำหรับจะทำลาน เล่นสบบ้าพั่น พบสถานที่เหมาะแห่งหนึ่งริมลำห้วย ซึ่งสองฝั่งลำห้วยนั้น เถาสะบ้ารยะย้าลูกสุก แก่ได้ที่ พาดเต็มไปหมด ที่หล่นเกลื่อนอยู่ใต้ร่มเงาของมันก็มาก สามารถเก็บไปเป็นเครื่องมือ เล่นพั่นได้อย่างเหลือเฟือ

เมื่อเลือกได้ที่เหมาะสององค์ก็ช่วยกันปรับแต่งจนเป็นลานเรียบ “ลานสบบ้า” ที่กล่าว ถึงในเรื่องนี้ปัจจุบันกลายเป็นหมู่บ้าน และเรียกกันว่า “บ้านลาน (สบบ้า)” ห้วยน้ำที่ว่า สองฝั่งเต็มไปด้วยเถาสะบ้ารยะย้าลูกสุก ก็เรียกกันว่า “ห้วย (สะ) บ้า” แต่ปัจจุบันหาไม่พบ เถาสะบ้ารยะย้าลูกสุกแล้ว เมื่อถามถึง ชาวบ้านที่รู้ตำนาน กลับชี้เอาหินใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ที่ตั้งขวางสายน้ำและเรียกรวดอยู่ในท้องห้วย บอกว่า หินเหล่านั้นแหละที่เทดาเขาแดง กับเทดาเขาชุมทองเก็บไปใช้เป็นลูกสบบ้าเล่นพั่นกัน

แล้วก็แปลกเสียด้วย ที่หินในลำห้วยแห่งนั้น นอกจากขนาดซึ่งมีแตกต่างกันแล้ว ลักษณะและสีของมันก็เหมือนลูกสบบ้าแทบทั้งหมด ใครสนใจเชิญไปดู บ้านลาน (สะ) บ้า และห้วย (สะ) บ้า อยู่ในหมู่ที่ ๖ ต.ร่อนพิบูลย์ ใกล้วัดมัจฉานิภูผา หรือที่ชาวบ้านเรียก “วัดดอนกลาง” ปัจจุบัน

ครั้นถึงวันนัด เทดาทั้งสององค์ได้ไปพร้อมกันที่ลานสะบ้า และเก็บลูกสะบ้าจากเขาที่ขึ้นเต็มพืดทั้งสองฝั่งห้วยใกล้ๆ ลานสะบ่านั้นไปตั้งเรียงบนลาน แล้วลงมือยิงเล่นพนันกันอย่างตั้งอกตั้งใจ ผู้เล่าตำนานไม่ได้เล่าถึงว่า การเล่นสะบ้าพนันระหว่างเทดาเขาแดงกับเทดาเขาชุมทองครั้งนั้นมีมนุษย์หรืออมมนุษย์ไปดูเป็นสักขีพยานมากน้อยเพียงใดหรือไม่ ผู้เขียนก็สืบถาม แต่ผู้เขียนเห็นว่า น่าจะมี ไมเช่นนั้นจะมีผู้จะเหตุการณ์ขานเล่ากันมาเป็นเรื่องเป็นราวถึงทุกวันนี้ได้อย่างไร

ผลของการเล่น ปรากฏว่าเทดาเขาแดงแพ้ แต่พอเทดาเขาชุมทองเร่งรัดให้เทดาเขาแดงปฏิบัติตามข้อตกลง เทดาเขาแดงกลับบิดตะกุด ข้างบ้งอาจทำหายเทดาเขาชุมทองประลองฤทธิ์ ทั้งนี้ด้วยความโมโหที่แพ้สะบ้าพนัน เทดาเขาแดงจึงหน้ามืด สิ้นลั่นว่าฤทธิ์เดชของตนน้อยกว่าเทดาเขาชุมทองเป็นไหนๆ ฝ่ายเทดาเขาชุมทอง เมื่อถูกทำแบบชี้แพ้ชวนโยกโมโหโกรธาขึ้นมาบ้าง โดยไม่พูดพาลำทำเพลง เทดาเขาชุมทองกระโจนผิงเข้าประลองฤทธิ์กับเทดาเขาแดงทันที

ด้วยเหตุที่มีฤทธิ์น้อยกว่า เทดาเขาแดงจึงถูกประลั้มลูกคลุกคลานหวัดจุติเป็นอย่างอื่นหลายครั้งหลายหน จึงเพราะเหตุนั้น โมโหหน้ามืดของเทดาเขาแดงก็หายไป แล้วสำนึกได้ขึ้นมาโดยพลันว่า หึงห้อยหรือจะแข่งแสงอาทิตย์ ครั้นสำนึกได้ ความกลัวก็ละลานขึ้นสมองตื่นและเพริดที่จะหนีท่าเดียว พอสบโอกาสตอนหนึ่ง เทดาเขาแดงก็ระเห็จหนีตะลี้ตะลั่นไปทางตะวันตก

ข้างเทดาเขาชุมทอง ซึ่งความโกรธอัดแน่นอยู่ในองค์พอๆ กับเทดาเขาแดง เมื่อเห็นเทดาเขาแดงผละหนีไปต่อหน้าต่อตา ก็ยั้งอยู่ชั่วอึดใจหนึ่ง พอนึกได้ว่าอะไรเป็นอะไรก็ระเห็จตาม แต่เทดาเขาแดงไปไกลเสียแล้ว เร่งฤทธิ์เท่าไรเท่าไรก็ตามไม่ทัน ประกอบกับความโกรธที่ฮือโหมอยู่ค่อยๆ มอดลง จึงไปหยุดยืนตาปริบๆ อยู่บนยอดเขาแห่งหนึ่ง ดูเทดาเขาแดงเหาะระเห็จหนีไปเห็นลิบๆ เขาที่เทดาเขาแดงเหาะหนี ได้ชื่อ “เขายิก” มาจนทุกวันนี้

“เขายิก” ปัจจุบันอยู่ในหมู่ที่ ๖ ต.ควนเกย “ยิก” เป็นคำถิ่นเมืองนคร แปลว่าไล่ตาม ซึ่งเห็นจะคือคำที่ทางภาคกลางสะบัดสะบั้งใช้เป็น “ชะยิก” หรือ “คยิก” และให้คำแปลว่า “ขยับเข้าไปอีกนิด กระชั้นชิดเข้าไปอีกหน่อย” นั้นกระมัง

ฝ่ายเทดาเขาแดง ซึ่งตั้งหน้าตั้งตาระเห็จหนีโดยไม่หันมองหลัง ครั้นรู้ลึกลับว่าเทดาเขาชุมทองไม่ได้กระชั้นชิดติดตามมาก็หยุดบนเนินสูงแห่งหนึ่ง หันมาดูต้นทาง ขณะนั้นเวลาเที่ยง ตะวันอยู่กลางฟ้าพอดิบพอดี และฟ้าก็ไม่มีเมฆ แสงตะวันจึงแผดจ้าเต็มที่ส่งประกายระยิบระยับลงมาขอนตา ทำให้แม้แต่ตาของเทดาก็ดูอะไรก็โลๆ ไม่ถนัด เทดาเขาแดงจึงยกมือขวขึ้นป้องเหนือคิ้ว กำมือซ้ายหลวมๆ เป็นรูปกระบอกทาบเข้ากับตา ขวต่างกล้องส่องทางไกล สอดสายมองหาเทดาเขาชุมทอง เห็นเทดาเขาชุมทองยิบลิบๆ อยู่บนยอดเขายิก ทำท่าเหมือนจะระเห็จตามไม่ลดละ ก็เตลิดไปทางตะวันตกอีก

เนินดินสูง คนเมืองนครเรียก “ควน” ความที่เตตาเขาแดงหยุดเอามือป้องต่างกลิ้ง
ส่องทางไกลดูเตตาเขาชุมทอง ชาวบ้านเรียก “ควนส่อง” มาจนทุกวันนี้ ปัจจุบันอยู่ใน
หมู่ที่ ๘ ตำบลร่อนพิบูลย์

เตตาเขาแดงเพาะเมล็ดจนสุดฤทธิ์ ครั้นถึงช่องระหว่างเขาสองลูกขนานซึ่งรกรุงรัง
ด้วยไม้ต้นและสมุทุมไม้เถา มีหินใหญ่ตั้งเป็นกำแพงเรียงรายซับซ้อน เตตาเขาแดง
เห็นเป็นทำเลเหมาะแก่การซ่อนตัว จึงแหวกสมุทุมเข้าไปแอบอยู่หลังหินก้อนหนึ่ง จับตาดู
ต้นทางด้วยความหวาดหวั่นขวัญเสีย

จากเวลานั้นจนถึงค่ำ จากค่ำถึงรุ่งวันใหม่ ยังไม่มีแว่วว่าเตตาเขาชุมทองจะตามมา
เตตาเขาแดงจึงค่อยคลายใจลง และมีโอกาสได้ใคร่ครวญพิจารณาภูมิประเทศโดยรอบ
อย่างเป็นตัวของตัวเอง เมื่อเห็นว่าช่องของเขามีห้วยละหารธารน้ำ และสงบสงัดพอที่จะสถิต
ได้เป็นสุข ก็ตกลงใจยึดช่องเขาเป็นที่สถิต ไม่คิดกลับไปแก่งแย่งเขาแดงกับเตตาเขาชุมทองอีก

แต่เพื่อป้องกันไม่ให้เตตาเขาชุมทองล่วงล้ำเข้าไปรุกราน เตตาเขาแดงจึงตัดไม้
สมุทุมปากช่องเขาเสียแน่นหนา และตั้งแต่นั้นมา ไม่มีเรื่องเล่าให้ปรากฏอีกเลยว่า เมื่อเตตา
เขาชุมทองได้สถิตเขาแดง กลายเป็นเตตาเขาแดงแทนเตตาเขาแดงองค์เดิมเต็มภาคภูมิแล้ว
จะได้ตามไปรบกวณเตตาเขาแดงเดิมซึ่งกลายเป็นเตตาช่องเขาไปแล้วอย่างไรอีก

เมื่อเหตุการณ์เงียบสงบลง เตตาช่องเขาก็เริ่มแผลงฤทธิ์ เพื่อให้เป็นที่รู้จักของมนุษย์
และอมมนุษย์ในถิ่นแถวนั้นเพื่อเรียกร้องของเช่นสังเวตามธรรมเนียม สำหรับของเช่นสังเว
ที่เตตาช่องเขาต้องการ นอกจากให้เช่นสรวงบูชาด้วยสำรับคัปป้อน อันมีสุราอาหารหวานคาว
พร้อมดอกไม้เทียนธูปอย่าธรรมดาแล้ว ยังขอให้หากิ่งไม้มาสมุทุมปักดักช่องเขาด้วย
ทั้งนี้โดยนัยว่าเตตาเขาแดงยังกลัวเตตาเขาชุมทองจะบุกรุกทำร้ายอยู่ทุกเวลา เหตุนี้เอง
นามเตตาองค์นี้จึงถูกเรียกเป็น “เตตาไม้ดัก” กันติดปากเหล่ามนุษย์ และความศักดิ์สิทธิ์
บันดาลนั้นนี่เป็นที่ประจักษ์ผล เล่าลือ กระจายไปตามกาลเวลา จนมีผู้ศรัทธาสร้างศาลให้
หน้าศาลสมุทุมด้วยกิ่งไม้เล็กใหญ่ ที่มนุษย์เก็บไปเช่นสรวง พับถมกันเป็นกองใหญ่ไม่ขาด

พฤติกรรมของเตตาทั้งสององค์ตามเรื่องเล่า ดูๆ ก็เป็นพฤติกรรมมนุษย์ธรรมดา
เรานี่เอง เมื่อพิจารณาถึงเหตุที่เตตาช่องเขาชอบให้เช่นสรวงด้วยการปักไม้ ทำให้นึกถึง
ประเพณีปักไม้ขอก่อนเข้าป่า ซึ่งยังปฏิบัติเคร่งครัดอยู่ในหมู่พรานล่าสัตว์ พวกตัดไม้
หาของป่าและพวกบุกเบิกป่าทำเหมืองแร่ ทำไร่ทำสวนทั้งปักษ์ใต้ฝ่ายเหนือแม่ในเวลานี้

พรานเข้าป่าล่าสัตว์ได้สำเร็จ โดยปกติเราก็เห็นกันว่าควรจะเป็นด้วยวิธีล่าและฝีมือ
ยิงสัตว์ชำนาญแม่นยำของแต่ละคน แต่พรานส่วนมากจะไม่ถือว่า เป็นเพราะความสามารถ
ทางเทคนิคของตน กลับจะถือเสียว่า เทวบันดาลหรือเจ้าผีเจ้าป่าช่วย ในทำนองเดียวกัน
พวกเข้าป่าตัดไม้หาของป่า รวมทั้งหาสินแร่ในดิน และบุกเบิกกันถางไร่ทำสวน ไปพบแหล่ง
อุดมเก็บเกี่ยวผลได้มาก ก็ว่า เพราะเจ้าป่าเจ้าเขาอำนวยการให้

ทั้งนี้ เพราะเชื่อกันมาจนฝังจิตสำนึกว่าป่าเขาลำเนาไพรทุกแห่ง มีผีมีเทพคุ้มครองรักษา เมื่อจะเข้าไปถือสิทธิ์เอาอะไรของท่านก็ต้องบอกกล่าวขอขมากันก่อน ดังนั้นพวกเข้าป่าไม่ว่าจะเข้าไปล่าสัตว์ เข้าไปตัดไม้หาของป่าหรือหาสินแร่มีค่าในดิน เข้าไปบุกเบิกกันถางทำไร่ทำสวน จึงมักถือปฏิบัติกันเคร่งครัดว่า จะต้องเช่นสรวงกราบไหว้ผีป่าเทวดาเจ้าที่ตรงช่องเขาหรือช่องทางเข้าป่าเสียก่อน เป็นการบอกขาน ขอขมา ขอความคุ้มครองขอให้อำนวยผลดีให้ การเช่นสรวงก็ง่ายๆ ใช้กิ่งไม้เล็กๆ ลิตแต่งให้มีขื่อเกี่ยวไว้ตามต้นปากทาง กราบไหว้บนบานแล้วเข้าป่าไป เมื่อได้ลาภได้ผลกลับออกมาบ่อยครั้ง มากคนมากพวก และหลายหนหลายคราเข้า ศรัทธาก็ยิ่งแก่กล้าขึ้น จึงได้ช่วยกันสร้างศาลขึ้นไว้เป็นการเอาอกเอาใจผีป่าเทวดาไพรกันอย่างถาวร

ครั้นตกมาถึงระยะมีศาล การเช่นสรวงด้วยกิ่งไม้ แทนที่จะทำเป็นขื่อเกี่ยวต้นไม้ก็ถือเอาความสะดวก ปักกิ่งไม้ลงกับพื้นดินหน้าศาลเสียเลย คนโน้นปักอัน คนนี้ปักอัน มากศรัทธา มากคน ไม้ก็ทับถมกันเป็นกระโจมต่อมาจึงกลายเป็นประเพณี

ในจังหวัดนครศรีธรรมราชปัจจุบันยังมีศาลเจ้าปากทางเข้าป่าและขึ้นเขาหลายแห่งที่ยังชวนให้ผู้ศรัทธาเช่นสรวงด้วยไม้ขอ คือมีผู้ปักเสาพาดไม้ไว้ให้ใช้เป็นราวเกี่ยวไม้หน้าศาลเจ้า

อนึ่ง ในการบุกเบิกป่าทำไร่ทำสวน ผู้ถือประเพณีนี้จะบุกเบิกถากถางพอเป็นพิธีประเดิมก่อนเพียง ๑ - ๒ ตารางเมตร แล้วผู้บุกเบิกจะปักเสาพาดไม้ราวหากิ่งไม้มาเกี่ยวบนบานขอเจ้าที่เจ้าทาง เสร็จทำพิธีปักไม้ขอแล้วจึงกันถางถากแต่งกันต่อไปจนเต็มเนื้อที่ต้องการ

เหล่านี้ ยังถือปฏิบัติกันอยู่จนเวลานี้ ถ้าใครเที่ยวไปตามหมู่บ้านนอกตัวเมือง แถบทิวเขาที่เห็นอยู่ลิบๆ ทางตะวันตก อาจจะพบเห็นได้ทั่วไป หรือใครสนใจละเอียดแต่ไม่ต้องการดูของจริง ก็ค้นอ่านได้จาก “ประเพณีปักไม้ขอ” ของท่านเสฐียรโกเศศ

จากบทความเรื่อง “แต่มาตุภูมิ”

โดยดิเรก พรตตะเสน ในสารนครศรีธรรมราช ฉบับเดือนพฤษภาคมและมิถุนายน ๒๕๑๕